

L'ESTIUEIG
COM FÈIEM VACANCES
ENTRE 1929 I 1935

A CURA DE MARC SOLER

BARCELONA 2011

QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA
Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax 934 147 107
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© de la selecció, el pròleg i l'edició,
2011 by Marc Soler Piquer
© per a cada un dels textos, dels seus autors
© de la il·lustració de les pàgines 224 i 225,
2011 by Ricard Opisso, VEGAP, Barcelona
© d'aquesta edició, 2011 by Quaderns Crema, S.A.U.

Drets exclusius d'edició en llengua catalana:
Quaderns Crema, S.A.U.

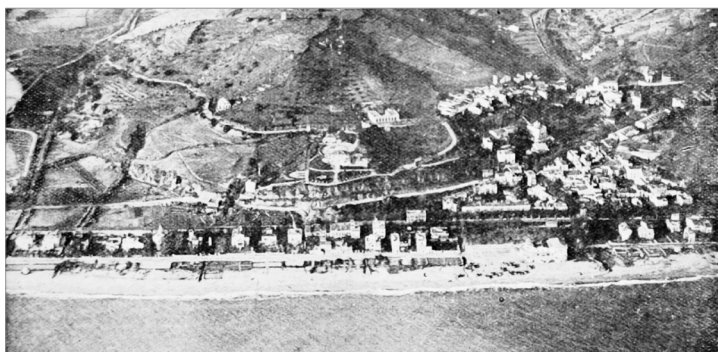
A la coberta, postal d'època
dels banys de San Sebastià (Barcelona)

ISBN: 978-84-7727-508-4
DIPÒSIT LEGAL: B. 22 997-2011

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *juliol de 2011*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

VARIACIONS SOBRE L'ESTIU EIG

CALDETES

JOSEP M.ª PLANES

Si un amic meu tingués intenció d'anar a Caldetes algun d'aquests dies i estés en dubte sobre quin mitjà de locomoció ha d'adoptar per a fer el viatge, jo li aconsellaria honradament que hi anés en auto.

—Però si existeix un servei de trens esplèndid...

Perfectament. Existeix un servei de trens tan esplèndid com vulgueu, però a Caldetes s'ha d'anar amb auto. I no us creieu que un cotxe qualsevol sigui bo pel cas. L'auto d'anar a Caldetes ha d'ésser una màquina magnífica, exuberant i ripolinada. No s'hi pot plànyer lluentor als metalls, dignitat a la carrosseria ni prestigi a la marca. Solament en aquestes condicions podreu fer una entrada discreta a aquella platja i quan baixareu, allà davant del Colon, la colònia us concedirà, tàcitament, una muda bel·ligerància.

Si no teniu escrúpols que us classifiquin com un marit de la classe mitja, també podeu fer el viatge en tren, està clar, i el mal no agafarà unes majors proporcions. Però a Calde-

tes, us ho aviso, això d'anar en tren és molt mal vist. Els que no tenen més remei que servir-se'n i, de passada, no volen perdre totes les probabilitats de fer un matrimoni brillant, l'agafen de rigorós incògnit i el cap de l'estació, que es fa càrrec de les coses, els ven els bitllets dissimuladament, per sota la taula del casino, tot prenent cafè.

Nosaltres vàrem arribar a Caldetes, dissabte al vespre. Havent sopat, naturalment, vàrem fer cap al casino. I diem naturalment perquè a Caldetes la gent va al casino seguint la mateixa força d'inèrcia que mena les aigües dels rius cap al mar, els benaventurats cap al cel i els lladres rucs a la presó. A Caldetes, la gent de la colònia no diuen mai: «Vaig al Casino» o «Vinc del Casino». Diuen, simplement: «Ara hi vaig» o «Ja en torno», perquè tothom ja sap que no es pot anar ni tornar d'enlloc més que no sigui del Colón.

Aquell vespre hi havia festa grossa. A fora tocava una cobla de sardanes i a dintre, a la sala de festes, hi havia ball. Les sardanes eren organitzades amb la santa intenció de distreure el poble, i el poble es distreia amb prudència i moderació. Hi havia quatre o cinc rodones que aixecaven una alegre polseguera i els bancs públics destinats a les forces vives de la població eren realment ocupats per les forces vives. El jovent de la colònia, entre un tango i un fox, venia a fer una mica el nas per les sardanes. Sense barrejar-s'hi gens ni gota, constataven amb satisfacció que el poble estava tranquil i que, de moment, no hi havia por de revolució.

Dintre la sala, el panorama era tot un altre. Un gran escampall de noies boniques i de joves formosíssims estaven reunits en dos grans grups. La música anava tocant, però no ballava ningú. Un dels grups s'entretenia a fer el joc de

l'*anillo*, que és el joc del pare martell traduït al castellà, i val a dir que tots plegats no tenien pas l'aire de divertir-se extraordinàriament. Els de l'altre grup estaven reunits amb un cert desordre i suposem que s'entretenien a parlar malament dels de l'altra banda. Aquesta suposició no és pas completament gratuïta. I direm per què: els de l'*anillo* són els antics estiuejants, representen la tradició de la colònia. Per ésser admès en aquest grup cal que us hagi caigut la pell moltes temporades sota el sol de Caldetes. Hom organitza un eficaç contacte de colzes per impedir la intromissió dels nouvinguts. Aquests, mentre dura el seu estat de quarantena, no tenen més remei que fer penya completament a part.

De fet, però, la divisió entre els elements de la colònia la marquen sobretot motius de condició social. La rivalitat entre aquests dos grups no arriba pas, està clar, a un estat de violències. Els distingits han inventat una definició dels altres, en la qual queda perfectament explicat tot el problema: els diuen els de la *fosa común*. Ara fa dos anys, quan va ésser llençada, aquesta frase va tenir un èxit extraordinari.

Caldetes i els seus estiuejants han constituït des de fa temps un tema inexhaurible per als humoristes del país. Santiago Rusiñol va escriure aquell *sketch* d'una revista del *Palace*, que es deia *Calditas sur mer* i que, com recordarà tot-hom, va tenir un èxit popular definitiu. Després, el nom de Caldetes ha anat sempre lligat amb una visió de cursileria. Sembla que va sortir d'allí aquella moda que consistia a parlar en castellà, per motius de distinció i refinament. De fet, ens diuen que aquesta moda va ésser llençada a Caldetes pel grup que formaven el baró de Güell, En Josep Ferrer i Vidal, En Joaquim M. de Nadal i alguns altres. La iniciativa va partir, doncs, d'un nucli selecte de la Lliga

Nacionalista. Mentrestant, es donava el cas una mica paradoxal—no gaire, no—que el grup de fabricants de Terrassa que estiuegen a Caldetes, gairebé tots ells partidaris de l'Alfons Sala, eren els que aguantaven el punt de no voler seguir el corrent. Mai se sabrà si aquesta actitud fou adoptada per una saludable por de veure's embolicats en una maquiavèlica maniobra de la Lliga o bé per simples motius de comoditat domèstica.

L'alta política ha tingut sempre aquests misteris.

El que sembla provat és que els estiuejants de les torres de Caldetes formen una colònia molt poc colònia, en el sentit acceptat d'aquesta paraula. Volem dir que no són gaire aficionats a l'acoblament xiroi i paternalista que distingeix generalment aquesta mena d'associacions. La gent s'estan molt cadascú a casa seva i hom guarda un cert pudor a propòsit de les àmplies expansions de solidaritat. Això pot ésser degut, en part, al fet que Caldetes, més que un centre d'estiueig integral, és una mena de barri de Barcelona, inspirat en un sentit com el de les Tres Torres, possem per cas. Van i vénen de la capital amb una gran freqüència i es pot dir que tenen constantment un peu al Colón i un altre a la plaça de Catalunya. Amb aquestes condicions, no és d'estranyar que l'esperit clàssicament colonial se'n ressenti de mala manera.

Això no vol dir que no facin també les seves festes. El 15 d'agost, per exemple, se celebra un gran cotillon en el Casino, que constitueix el veritable *clou* de la temporada. Els de la *fosa común*, naturalment, no hi són convidats. És fama que el jove que dirigeix aquest cotillon es casa de seguida amb la noia que li fa de parella. Per on resulta que, si més no des del punt de vista matrimonial, aquesta festa té sempre l'èxit garantit per endavant.

No sabem pas si es tractava d'una qüestió d'esnobisme ben encarrilada per uns esperits organitzadors, però el cert és que durant algunes temporades la colònia de Caldetes es va permetre la fantasia de donar-se uns espectacles d'aquells que en diem selectes. Va haver-hi concerts d'En Costa, d'En Pahissa, d'En Malats, d'En Borràs... Un dia el senyor Gutiérrez Gili va donar una conferència al Colon. Als organitzadors va presentar-se'ls un conflicte: ¿qui faria la presentació del conferenciant? A darrera hora es va decidir encarregar aquesta feina al gerent del Casino, senyor Caballero. Es tractava tan sols de dir:

—Senyores i senyors: el distingit literat senyor Gutiérrez Gili dissertarà sobre tal tema...

La cosa era tan fàcil, que podia fer-la perfectament un empleat de la casa. El senyor Caballero, però, volgué superar-se a si mateix. Estigué dues nits estudiant el discurs que faria. I arribà el gran moment; la sala estava completament plena. El tema de la conferència era: *La galantería en la Enciclopedia, el romanticismo y el deporte*. El senyor Caballero s'aixecà, amb el somriure als llavis. Amb gest preocupat senyalà el conferenciant i digué:

—*El señor Gutiérrez Gili va a hablarles a ustedes de la influencia del deporte en la Edad Media...*

D'aquell dia estant, a Caldetes no hi ha hagut més conferències.

Entre els estiuejants il·lustres que ha tingut Caldetes cal assenyalar Joan Maragall, que hi va escriure la *Nausica*, Eugeni d'Ors, Malats, Francesc Pujols...

Francesc Pujols ha deixat del seu pas per Caldetes unes anècdotes. Una vegada es passejava amb uns amics pel passeig dels Anglesos, quan li va cridar l'atenció una torre que

presentava una singular particularitat: una cadena aguantada per uns pilons que hi havia davant de la casa, de cap a cap de la façana. (Com el lector ja deu saber, a Espanya i a Anglaterra, l'etiqueta palatina disposa que siguin voltades amb una cadena les cases particulars on hagi dormit una nit alguna persona de la família reial).

—Caram!—va dir En Pujols—, resulta que aquí hi deu haver dormit el...

Un nou descobriment no li deixà acabar la frase. Va veure que la cadena no voltava l'edifici, sinó que era un element decoratiu dedicat especialment a la façana.

—Ah...!—va concloure—. Es veu que només hi ha fet migdiada.

I ja que parlem d'estiuejants notables, no podem pas oblidar-nos de Don Olimpo. Don Olimpo, tal com li correspon al nom que porta, és un senyor magnífic, abundant i decoratiu. Per les taules del cafè i per les reunions la seva veu domina, esplèndida, fent l'elogi de les forces vives de les quals ell és actiu campió. Don Olimpo viu a Madrid i és el propietari d'una funerària que ha batejat amb un nom dramàtic i evocador: en diu *La traidora*. Parlant amb propietat, cal dir que *La traidora* no és ben bé una funerària en el sentit vulgar del mot. Es tracta d'una mena d'entitat asseguradora contra l'enterrament. Pagant una pesseta de quota cada mes, quan us moriu us fan un notable enterrament de tercera classe. Pagant dues pessetes, l'enterrament és de segona. I així successivament fins a arribar a un magnífic sepeli a la Federica.

Sembla que gairebé tot Madrid està abonat a *La traidora*. El cert és que Don Olimpo s'ha fet una posició considerable i que la seva presència a Caldetes constitueix un element d'una força suggestiva incomparable.

Per altra banda, es pot assegurar que des del punt de vista de la moral i els bons costums, Caldetes és un racó perfectament tranquil. Mossèn Tatjer, el rector de poble, no té gaires malsdecap en aquest sentit, i si no fos els disgustos que li dóna el capellà de la colònia, es pot dir que fóra un home totalment feliç.

De totes maneres, en una de les temporades es va armar un cert rebombori. Resulta que unes senyoretetes estrangeres, d'aquelles que en l'interior de les famílies se les anomena «artistes», varen llogar una torre a Caldetes. Parlaven francès, s'exhibien per la població lluïnt unes *toilettes* espaterrants i, de passada—i això és el més greu—, eren bastant boniques. En el galliner dels marits va haver-hi un cert avalot, de tal manera que no va quedar més remei que reunir les forces vives. L'alcalde, el rector, Don Olimpo, en fi, tota la gent de bé prengueren decisions enèrgiques i les senyoretetes estrangeres no tingueren més remei que arriar veles. Les coses tornaren al seu lloc, i de llavors ençà la vida mundana de Caldetes no ha ofert més senyals de perversió de les que pugui presentar la terrassa de l'Orxateria Valenciana.

Està clar que l'elegància de l'element jove de la colònia és d'una perfecció capaça de fer rodar el cap a qualsevol. Els xicots, sobretot, estan destinats a fer veritables estralls. Començant pels pentinats ripolinadíssims—diríeu que se'ls han comprat fets—i acabant per la historiada combinació de les sabates, la seva *tenue* és una cosa tan cuidada com ho pugui ésser el millor anunci de *magazine*. Els podríeu agafar tal com estan i portar-los amb una safata des de la terrassa del Colón a Hollywood, amb la seguretat que els directors cinematogràfics d'allà baix se'ls disputarien a garrotades.

Però ja ho podem dir, no passa res de mal. El reglament

del Casino, per la seva banda, és d'una rigorositat sense concessions. Triem, per exemple, tres articles a l'atzar:

SE PROHÍBEN: *Toda clase de altercados religiosos entre los señores socios.*

Llevar perros sin bozal.

Dejar bicicletas y otros vehículos en la terraza.

Per tant, l'estiueig a Caldetes és una cosa sumament tranquil·la. Aquesta tranquil·litat agafa unes tals proporcions, que algú podria confondre-la fàcilment amb l'avorriment. La gent es banya, es passeja, toca el gramòfon... Un amic ens ha dit que si fos possible fer una estadística general de mercats es descobriria que la gent que es menja els millors talls són els de la colònia de Caldetes. ¿Què voleu més? Hi ha un esplet de noies definitivament boniques...

Durant el dia hi fa una calor espantosa, està clar, però els vespres són realment magnífics. Us passegeu una mica, i la cançó de moda, *Ich küsse Ihre Hand, Madame*, surt de quinze gramòfons a la vegada. Una gran calma ho domina tot. La lluna—una lluna de quadro de revista—vetlla sobre el mar d'un blau irreprotxable. Tot està molt bé, està clar, però no podeu evitar que una senyora digui amb veu molt alta, al costat vostre:

—*Fíjate, María Victoria, ¡qué bonito! Parece el lago de Ginebra...*

8-VIII-1929